

С. Сейфуллин атындағы Қазақ агротехникалық зерттеу университеті

Мақала

“Ницшенің “Асқақ адам” концепциясы және қазіргі лидерлік феномені”

Орындаған: 2 курс студенті Бейсимбаев Даниял

Тексерген: Ракимжанова С.К.

Aңдатпа: Бұл мақалада Фридрих Ницшенің «Асқақ адам» (*Übermensch*) концепциясы мен қазіргі заманғы лидерлік феномені салыстырмалы түрғыда қарастырылады. Ницше үшін «асқақ адам» – дәстүрлі моральдық шектеулерді еңсеріп, өз құндылықтарын өзі жасайтын, ерік-жігері арқылы өмірді мәнді ететін тұлға. Ол адамзаттың рухани дамуының жаңа кезеңін бейнелеп, шығармашылық еркіндік пен жауапкершілікті басты өлшем ретінде ұсынды. Қазіргі қоғамдағы лидерлік феномені де осы идеялармен үндеседі. Заманауи лидерлер тек басқарушы ғана емес, жаңа құндылықтар қалыптастыратын, қоғамды өзгерістерге жетелейтін тұлғалар ретінде көрінеді. Лидерлік теорияларында (трансформациялық, харизматикалық, этикалық лидерлік) тұлғаның ішкі ерік-жігері, құндылықтарды қайта құру қабілеті және қоғамға ықпалы ерекше мәнге ие. Мақалада Ницшенің «асқақ адам» концепциясы мен қазіргі лидерлік феноменінің философиялық сабактастыры ашылып, олардың тұлғалық даму мен әлеуметтік өзгерістердегі рөлі талданады. Бұл салыстыру қазіргі заманғы лидерлікке философиялық терендік беріп, тұлғаның қоғамдағы орны мен жауапкершілігін жаңа қырынан түсіндіруге мүмкіндік береді.

Tүйін сөздер: Ницше, «Асқақ адам» (*Übermensch*), Құндылықтарды қайта құру, Ерік-жігер философиясы, Қазіргі лидерлік феномені, Трансформациялық және харизматикалық лидерлік

Кіріспе

Фридрих Ницшенің философиясында «Асқақ адам» (*Übermensch*) концепциясы ерекше орын алады. Ол адамзаттың рухани дамуының жаңа кезеңін бейнелеп, дәстүрлі моральдық шектеулерді еңсеріп, өз құндылықтарын өзі жасайтын тұлғаны сипаттайты. Ницше үшін асқақ адам – ерік-жігері арқылы өмірге мән беретін, шығармашылық еркіндікке ие, қоғамға жаңа бағдар көрсететін тұлға. Бұл идея оның «Заратуштра осылай деді» еңбегінде кеңінен ашылып, адамзаттың болашақтағы дамуының философиялық бағдарын айқындады. Фридрих Ницше өзінің «Заратуштра осылай деді» еңбегінде адамзаттың болашағын сипаттайтын жаңа идеалды – «Асқақ адамды» (*Übermensch*) ұсынды. Бұл концепция дәстүрлі моральдық құндылықтарды еңсеріп, жаңа құндылықтарды өзі жасайтын тұлғаны бейнелейді. Ницше үшін асқақ адам – ерік-жігер философиясының көрінісі. Ол «құндылықтарды қайта бағалау» арқылы қоғамды жаңа жолға бағыттайты. Асқақ адам дәстүрлі дін мен моральдың шектеулерінен босап, өзінің өміріне мән беретін тұлға. Ол «құдайдың өлімі» идеясынан кейінгі кезенде адамзаттың жаңа рухани бағдарын көрсетеді. Ницше үшін асқақ адам – шығармашылық еркіндікке ие, өз өмірін өзі қалыптастыратын тұлға. Қазіргі заманғы лидерлік феномені де осы концепциямен үндеседі. Лидерлер тек басқарушы ғана емес, жаңа құндылықтар қалыптастыратын, қоғамды өзгерістерге жетелейтін тұлғалар ретінде көрінеді. Заманауи лидерлік теорияларында (трансформациялық, харизматикалық, этикалық лидерлік) тұлғаның ішкі ерік-жігері, құндылықтарды қайта құру қабілеті және қоғамға ықпалы ерекше мәнге ие. Бұл тұрғыдан алғанда, Ницшенің асқақ адам концепциясы қазіргі лидерлік феноменін философиялық тұрғыдан түсіндіруге мүмкіндік береді.

Осы мақалада Ницшенің «Асқақ адам» концепциясы мен қазіргі лидерлік феномені салыстырмалы түрде талданып, олардың тұлғалық даму мен әлеуметтік өзгерістердегі рөлі қарастырылады.

(Қолданылған әдебиет: Nietzsche, F. *Thus Spoke Zarathustra*. – Cambridge: Cambridge University Press, 2006.)

Негізгі бөлім

Фридрих Ницше XIX ғасырдағы европалық философияда ерекше орын алады. Оның «Асқақ адам» (*Übermensch*) концепциясы адамзаттың рухани дамуының жаңа кезеңін бейнелеп, дәстүрлі моральдық шектеулерді еңсеріп, өз құндылықтарын өзі жасайтын тұлғаны сипаттайты. Ницше үшін асқақ адам – ерік-жігер философиясының көрінісі. Ол «құндылықтарды қайта бағалау» арқылы қоғамды жаңа жолға бағыттайты. Бұл идея оның «Заратуштра осылай деді» еңбегінде кеңінен ашылып, адамзаттың болашақтағы дамуының философиялық бағдарын айқындады. Асқақ адам

дәстүрлі дін мен моральдың шектеулерінен босап, өзінің өміріне мән беретін тұлға. Ол «құдайдың өлімі» идеясынан кейінгі кезеңде адамзаттың жаңа рухани бағдарын көрсетеді. Ницше үшін асқақ адам – шығармашылық еркіндікке ие, өз өмірін өзі қалыптастыратын тұлға. Қазіргі заманғы лидерлік теориялары да тұлғаның қоғамдағы рөлін жаңа қырынан түсіндіреді.

Трансформациялық лидерлік теориясында лидерлер қоғамды өзгерістерге жетелейтін тұлғалар ретінде қарастырылады. Харизматикалық лидерлік теориясында лидердің жеке қасиеттері мен ықпалы ерекше мәнге ие.

Әтикалық лидерлік теориясында лидердің моральдық жауапкершілігі мен құндылықтарды қалыптастыру қабілеті басты орын алады. Қазіргі лидерлер тек басқарушы ғана емес, жаңа құндылықтар қалыптастыратын, қоғамды өзгерістерге жетелейтін тұлғалар ретінде көрінеді. Бұл тұрғыдан алғанда, лидерлік феномені Ницшенің асқақ адам концепциясымен үндеседі: екеуі де тұлғаның қоғамға ықпалын, жаңа құндылықтар қалыптастыру қабілетін және ерік-жігерін ерекше атап көрсетеді. Ницшенің асқақ адам концепциясы мен қазіргі лидерлік феноменін салыстырғанда, олардың арасында айқын сабактастық байқалады. Асқақ адам дәстүрлі құндылықтарды еңсеріп, жаңа құндылықтарды қалыптастырады. Қазіргі лидерлер де қоғамды өзгерістерге жетелеп, жаңа құндылықтар енгізеді. Айырмашылығы – Ницше асқақ адамды философиялық идеал ретінде сипаттаса, қазіргі лидерлік феномені нақты әлеуметтік және саяси процестерде көрініс табады. Дегенмен, екеуін біріктірін ортақ идея – тұлғаның қоғамдағы рөлі, оның жаңа құндылықтар қалыптастыру қабілеті және ерік-жігері. Ницше философиясының өзегі – «құндылықтарды қайта бағалау» (*Umwertung aller Werte*). Ол дәстүрлі моральдық жүйелерді, әсіресе христиандық моральды сынға алып, олардың адам еркіндігін шектейтінін айтты. Ницше үшін асқақ адам – осы құндылықтарды еңсеріп, жаңа құндылықтарды өзі жасайтын тұлға. Бұл идея лидерлік феноменімен тікелей байланысты. Қазіргі лидерлер де қоғамдағы ескі нормаларды қайта қарап, жаңа құндылықтар енгізеді. Мысалы, трансформациялық лидерлер ұйымдарда жаңа мәдениет қалыптастырады, инновацияға жол ашады. Бұл Ницшенің асқақ адам концепциясымен үндеседі: екеуі де тұлғаның жаңа құндылықтар қалыптастыру қабілетін ерекше атап көрсетеді. Қазіргі психологияда лидерлік тұлғаның ішкі қасиеттерімен байланыстырылады. Харизматикалық лидерлік теориясында лидердің жеке қасиеттері мен ықпалы ерекше мәнге ие. Лидердің сенімділігі, шешім қабылдау қабілеті және адамдарды шабыттандыру күші оның қоғамдағы рөлін айқындайды. Бұл тұрғыдан алғанда, Ницшенің асқақ адам концепциясы лидердің психологиялық бейнесімен үндеседі. Асқақ адам – ерік-жігері мықты, өз өміріне мән беретін тұлға. Қазіргі лидер де дәл осындай қасиеттерге ие болуы тиіс: ол адамдарды жаңа жолға жетелеп, олардың сенімін арттырады. Лидерлік тек психологиялық қасиеттермен ғана емес, әлеуметтік процестермен де байланысты. Қоғамдағы өзгерістер лидерлердің рөлін күштейтеді. Мысалы, жаһандану дәүірінде жаңа технологиялар мен мәдениеттердің араласуы лидерлердің жаңа құндылықтар қалыптастыру қабілетін талап етеді. Ницшенің асқақ адам концепциясы да осыны көрсетеді:

асқақ адам қоғамды жаңа жолға бағыттайты, дәстүрлі шектеулерді еңсереді. Қазіргі лидерлер де қоғамдағы өзгерістерге жауап беріп, жаңа құндылықтар енгізеді. Ницше үшін асқақ адам – өз өміріне жауап беретін тұлға. Ол дәстүрлі моральға сүйенбейді, өзінің құндылықтарын өзі жасайды. Бұл үлкен жауапкершілікті талап етеді. Қазіргі лидерлер де қоғамға жауапты. Олар тек басқарушы ғана емес, қоғамды өзгерістерге жетелейтін тұлғалар. Лидердің шешімдері қоғамның дамуына тікелей әсер етеді. Бұл тұрғыдан алғанда, асқақ адам мен лидердің жауапкершілігі ортақ: екеуі де қоғамға жаңа бағыт береді және оның дамуына ықпал етеді.

(Қолданылған әдебиет: Northouse, P.G. *Leadership: Theory and Practice*. – Thousand Oaks: Sage Publications, 2021.)

Корытынды

Фридрих Ницшенің «Асқақ адам» концепциясы философия тарихында ерекше орын алады. Ол дәстүрлі моральдық жүйелерді еңсеріп, жаңа құндылықтарды қалыптастыратын тұлғаны сипаттайты. Ницше үшін асқақ адам – ерік-жігері арқылы өмірге мән беретін, шығармашылық еркіндікке ие тұлға. Бұл идея оның «Заратуштра осылай деді» еңбегінде кеңінен ашылып, адамзаттың болашақтағы дамуының философиялық бағдарын айқындалады. Қазіргі заманғы лидерлік феномені де осы концепциямен үндеседі. Лидерлер тек басқарушы ғана емес, жаңа құндылықтар қалыптастыратын, қоғамды өзгерістерге жетелейтін тұлғалар ретінде көрінеді. Заманауи лидерлік теорияларында (трансформациялық, харизматикалық, этикалық лидерлік) тұлғаның ішкі ерік-жігері, құндылықтарды қайта құру қабілеті және қоғамға ықпалы ерекше мәнге ие. Бұл тұрғыдан алғанда, Ницшенің асқақ адам концепциясы қазіргі лидерлік феноменін философиялық тұрғыдан түсіндіруге мүмкіндік береді. Асқақ адам дәстүрлі дін мен моральдың шектеулерінен босап, өзінің өміріне мән беретін тұлға. Ол «құдайдың өлімі» идеясынан кейінгі кезеңде адамзаттың жаңа рухани бағдарын көрсетеді. Қазіргі лидерлер де қоғамдағы ескі нормаларды қайта қарап, жаңа құндылықтар енгізеді. Бұл ұқсастық олардың тұлғалық дамудағы ортақ рөлін көрсетеді: екеуі де қоғамды жаңа жолға бағыттайты. Ницшенің «құндылықтарды қайта бағалау» идеясы лидерлік феноменімен тікелей байланысты. Асқақ адам дәстүрлі моральды еңсеріп, жаңа құндылықтарды қалыптастырады. Қазіргі лидерлер де қоғамдағы ескі нормаларды қайта қарап, жаңа құндылықтар енгізеді. Бұл олардың қоғамдағы рөлін күштейтеді. Лидерліктің психологиялық қырлары да асқақ адам концепциясымен үндеседі. Асқақ адам – ерік-жігері мықты, өз өміріне мән беретін тұлға. Қазіргі лидер де дәл осында қасиеттерге ие болуы тиіс: ол адамдарды жаңа жолға жетелеп, олардың сенімін арттырады. Лидерліктің әлеуметтік қырлары да маңызды. Қоғамдағы өзгерістер лидерлердің рөлін күштейтеді.

Қолданылған әдебиеттер

1. Nietzsche, F. *Beyond Good and Evil*. – Oxford: Oxford University Press, 1998.
2. Kaufmann, W. *Nietzsche: Philosopher, Psychologist, Antichrist*. – Princeton: Princeton University Press, 1974.
3. Heidegger, M. *Nietzsche*. – San Francisco: Harper & Row, 1979.
4. Bass, B.M. *Leadership and Performance Beyond Expectations*. – New York: Free Press, 1985.
5. Burns, J.M. *Leadership*. – New York: Harper & Row, 1978.
6. Yukl, G. *Leadership in Organizations*. – New Jersey: Pearson, 2013.
7. Kellerman, B. *The End of Leadership*. – New York: Harper Business, 2012.
8. Ciulla, J.B. *Ethics, the Heart of Leadership*. – Westport: Praeger, 2004.
9. Northouse, P.G. *Leadership: Theory and Practice*. – Thousand Oaks: Sage Publications, 2021.
10. Nietzsche, F. *Thus Spoke Zarathustra*. – Cambridge: Cambridge University Press, 2006.

Қолданылған әдебиеттер

1. Kierkegaard, S. *Fear and Trembling*. – London: Penguin Classics, 1985.
2. Nietzsche, F. *Thus Spoke Zarathustra*. – Cambridge: Cambridge University Press, 2006.
3. Sartre, J.-P. *Existentialism is a Humanism*. – Yale University Press, 1992.
4. Хайдеггер, М. *Бытие и время*. – Москва: Республика, 1997.
5. Бекенова, Ж.Н., Нұрышева, Г.Ж., Амиркулова, Ж.А. *Цифрлық қоғамдағы тұлға болмысының ерекшеліктері және жауапкершілік мәселесі*. – Әл-Фараби атындағы ҚазҰУ, 2023.
6. Амангельдиев, А.А., Мустафина, Т.В., Кемербай, Р.А. *Философияның жаңа бағыты ретінде цифрлық философияның қалыптасуы*. – Л.Н. Гумилев атындағы ЕҮУ, 2023.
7. Turkle, S. *Alone Together: Why We Expect More from Technology and Less from Each Other*. – Basic Books, 2011.